

מעדני כת

משיעוריו של הגאון רבי נפתלי הכהן קופשיץ שליט"א

פרשת בראשית תשפ"ג * שנה רביעית גליון 160

בעניין אשה שגמרה להדליק הנרות ושכחה להעביר את החשמל לגנרטור

מקום כיון שאי אפשר להשתמש לאור החשמל א"כ חשיב כעדיין לא גמרה הדלקת הנרות, ושפיר יכולה להדליק הגנרטור גם אחר שגמרה להדליק הנרות שרגילה להדליק.

ואע"פ שהגנרטור מדליק גם מוגנים ועוד כלי חשמל שאינם לאורה מכל מקום כל זמן שלא גמרה להדליק כל האורות שבבית עדיין לא קיבלה שבת ושפיר יכולה להדליק הגנרטור.

אלא שאם אינה רגילה להדליק הגנרטור אלא שבאותו שבת היתה צריכה להדליק הגנרטור, יש לעיין שמא חשיב גמרה להדליק הנרות ותו אינה יכולה להדליק הגנרטור וצ"ע.

וכשהוצע הדבר לפני הגאון הגדול ר' זאב כהן שליט"א אמר שאין לדמות זה לדברי רע"א דהתם כל הדלקת נרות הוא ענין אחד, אבל בהדלקת הגנרטור אין להתיר אחר הדלקת הנרות.

נשאלתי באשה שהדליקה הנרות ועדיין לא בירכה על הנרות אם יכולה עדיין להדליק את הגנרטור כיון שעדיין לא בירכה, או שבגמר הדלקת הנרות כבר קיבלה שבת ואינה יכולה להדליק עוד את הגנרטור.

הנה בפשוטו מה שהאשה אינה עושה מלאכה אחר הדלקת נרות הוא משום דחיישין לשיטת הבה"ג דס"ל דאחר הדלקת נרות אסור לעשות מלאכה, דחייילא עליה שבת בהדלקת נרות, ומה שנהגו להחמיר לברך אחר ההדלקה משום דחיישין שבברכה לחוד כבר קיבלה שבת, ולהכי מברכין אחר כך, אבל אם כבר הדליקה הנרות שרגילה להדליק כבר חל עליה איסורי שבת, ותו אסור לה לעשות מלאכה אפי' שעדיין לא בירכה שהרי בהדלקת נרות חייל עלה איסורי שבת.

אלא דאפשר דלדעת הרמ"א דמברכין אחר ההדלקה אינה מקבלת שבת אלא בברכה, וכל זמן שלא בירכה עדיין לא קיבלה שבת עליה.

יבואר אם המברכים אחר הדלקת נרות יכולים לכבות הנר

ולכאורה נדון זה תלוי אם מה שכתב בשו"ע שיש לזוהר שלא תכבה האשה הנר אחר הדלקה אם הוא גם להמברכין אחר ההדלקה, דאי נימא שאינה מקבלת שבת אלא בברכה שפיר יכולה לכבות הנר, אבל אי נימא שגם המברכין אחר הדלקה ס"ל דבהדלקה לחוד מקבלת שבת, א"כ גם לדין אסור לכבות הנר אחר ההדלקה.

ובערך השולחן סימן רס"ג כתב דלדין דמברכין אחר הדלקה שפיר יכולה לכבות הנר, וכ"כ בספר תורת רפאל סימן ג', אבל בספר בן איש חי פרשת נח כתב דגם אם מברכין אחר ההדלקה לא תעשה מלאכה אחר ההדלקה גם קודם הברכה, ולפמ"ש"כ הר"ן בפרק במה מדליקין דתקנת חכמים שלא לעשות מלאכה אחר הדלקת נרות, נראה דגם המברכין אחר ההדלקה אסור במלאכה אחר ההדלקה.

ויעיין ברעק"א בגליון השו"ע סימן רס"ג סעיף ה' שהקשה על מש"כ הרמ"א שלא תברך עד אחר ההדלקה וז"ל ובעיקר הדין בשבת דאין מברכים קודם דהוי קבלה, איני מבין דהא מדלקת כמה נרות ולא אמרין דאחר הדלקת נר א' הוי קבלה ואין מדלקת האחרים, וע"כ דהקבלת שבת בגמר הדלקה, א"כ פשיטא דהברכה לא עדיף מהתחלת הדלקה וצ"ע, עכ"ל. ונראה מדבריו שכל זמן שלא גמר ההדלקה עדיין לא חייל עליה איסורי שבת, אלא שהקשה דא"כ אמאי לא תברך קודם ההדלקה, ועכ"פ לדידיה נראה שכיון שהרגילות להדליק הגנרטור חשיב כעדיין לא גמרה הדלקת הנרות, ואע"פ שהחשמל דלוק, מכל

יבואר דעת הר"ן שהדלקת נרות שהיא ממצוות השבת מותר גם לאחר תוספת שבת

והנה בר"ן בשבת דף י' עמוד ב' מדפי הרי"ף כתב וז"ל אלא ודאי היינו טעמא משום דרבנן הכי תקון שתהא הדלקה מלאכה אחרונה ושלא יעשה אחריה מלאכה כלל והיינו טעמא לפי שהדלקה מלאכה מצוה היא לצורך שבת וכדאמרין לקמן [דף כה ב] הדלקת נר בשבת חובה ונמצא שהיא כתחלת שבייתה וכקבלתה

וכתב עוד שם בדעת דביתוהו דר' יוסף שהיתה מאחרת ומדלקת וז"ל אלא מיהו הוה סבירא לה שאין צריך להדלקת הנר תוספת לפי שלא נתנה תורה תוספת אלא למלאכות של חול אבל הדלקת הנר מלאכה של קדש היא לצורך שבת ותחלת שבייתה היא שלפיכך תקנו חכמים שתהא מלאכה אחרונה הלכך הוה סבירא לה דלא יצטרך בה תוספת דאדרבה כמה דמאחר ליה טפי עדיף ואמר לה רב יוסף דאפילו הכי צריכה היא תוספת עכ"ל, ולדבריו היה נראה דהדלקת הנר עצמה מותרת גם אחר שקבלה שבת שהיא ממלאכת שבת אבל שאר מלאכות אסורות, ולפ"ז גם אם קבלה שבת יכולה עדיין להדליק נרות וכן להדליק הגנרטור אבל לא מלאכות אחרות.

אמנם אכתי צ"ע איך תדליק הגנרטור שהרי היא קודם מכבה את אור החשמל ואחר כך מדליקה הגנרטור וכיבוי אינו ממלאכות המותרות אחר תוספת שבת ואפשר שכל מה שצריך להדלקת הנר הרי הוא כצורך הדלקת הנר ועדיין צ"ע.

בעניין אם מי שלא שילם למוכר על האתרוג אם יכול לשלם ביו"ט עבור האתרוג בספר

יבואר דקניין חליפין אסור גם לצורך מצוה

והנה בר"ן על הרי"ף בביצה דף י"ז מבואר שמי שלא עשה עירוב תבשילין יכול להקנות קמחו לאחרים ביו"ט לצורך שיוכלו לבשל עבורו לשבת, אבל לא יקנהו בקניין סודר, והיינו טעמא משום שהוא כמכר. ומבואר שאסור לעשות קניין בתשלום אפי' לצורך מצוה, שאע"פ שהתירו להקנות קמחו לאחרים במתנה אבל לא בחליפין, ולא דמי למקנה לחבירו בקניין משיכה או הגבהה שאינו נראה כמקח וממכר, אבל חליפין נראה כמקח וממכר ולהכי אסור גם לצורך מצוה, וא"כ הכי נמי יהיה אסור לשלם לו ביו"ט אפי' בספר.

נשאלתי במי שלא שילם על האתרוג שלו קודם חג הסוכות וכתבו האחרונים הובא במ"ב סימן תרנ"ח סק"י שבלא תשלום הרי לא קנה אלא מדרבנן למאן דס"ל דקניין דרבנן לא מהני לדאורייתא, אם יכול לתת ספר להמוכר כדי לשלם לו תחלת פרעון ביו"ט.

והנה בפשוטו יכול לקנותו בחצר דמהני גם מדאורייתא, אלא דאם עייל ונפיק אוזוי לא יקנה גם בקניין חצר כמש"כ במ"ב בהל' ציצית סי' י"א ס"ק כ"ז דאם לקח הציצית בהקפה והמוכר עייל ונפיק אוזוי וזה אינו רוצה לשלם לו מדינא לא הוי שלו.

וב"כ במשנה ברורה סימן ש"ו ס"ק ל"ג וז"ל ובענין הכרות מצות בבהכ"נ יש אוסרין ויש מתירין דלא שייך מקח וממכר אלא בחפץ הנקנה, ובמקום שנהגו היתר אין למחות בידו. וקניית מקומות בבהכ"נ וכן קניית אתרוגים מן הקהל אחר גמר מצותן שקונין אותם לאכילה או להריח לבו"ע אסור, וכן לקנות שופר או אתרוג ביום טוב מן המוכר אתרוגים אסור, עכ"ל. ומבואר דלקנות אתרוגים מן המוכר ביו"ט אסור אע"פ שהוא לצורך מצוה, ואפי' לענין קניית עליות בשבת ויו"ט כתב דאין למחות ביד העושים כן, וא"כ אין לקנות האתרוג בתשלום אלא במתנה.

ונראה שייכול לבקש הימנו שיתן לו האתרוג במתנה גמורה, והוא יסמוך עליו שיתן לו מתנה אחר יו"ט במתנה, ובוזא אינו חשוב כמקח וממכר ושרי לצורך מצוה.

אך אפשר דיש לחוש בזה שלא יתן לו בלב שלם, ואכתי לא נעשה שלו, ועיוין בספר שלמי תודה על סוכות בהקדמה שהרב מבריסק זצ"ל לא רצה לקבל אתרוג במתנה משום חשישא שלא יתנו לו בלב שלם, ואע"פ שדברים שלבב אינם דברים, אבל במתנה ס"ל לכמה מן הראשונים דהוי דברים ולהכי חשש שאינו נותן לו בלב שלם.

יבואר דנחלקו האחרונים אם יכול למכור חמצו לגוי בשבת ערב הפסח כדי שלא יעבור בבל יראה

אמנם במשנה ברורה סימן תמ"ד ס"ק כ' כתב וז"ל אם יש לו חמץ הרבה בחדר מיוחד ושכח למכור אותו בע"ש צריך ליתנו במתנה לנכרי, ויכול ליתנו לנכרי מכירו ומיודעו שיוודע בו שיחזיר לו אחר הפסח, רק דצריך להקנות לו בקנין המועיל דהיינו בהגבהה או במשיכה שימשכנו העכו"ם לרשותו, ואם החמץ רב שא"א למושכו יקנה לו במסירת המפתח, ואף שאסור ליתן מתנה בשבת לצורך מצוה מותר. ואם ירא ליתן במתנה שמה לא יחזירו לו יש מהאחרונים שמצודדים דיכול גם למכור לעכו"ם ולא מקרי מקח וממכר בשבת כיון שאינו עושה אלא להנצל מאיסור חמץ, אבל כמה אחרונים חולקים ע"ז

ונשאלתי בקטן שקנה אתרוג מחלוקה של אתרוגים של אוצר ב"ד אם יכול להקנות לאביו כדי שיהא שלו מן התורה לקיים בו מצוות ד' מינים ביו"ט ראשון.

לכאורה גם אם קנהו הקטן לא קנהו אלא מדרבנן וא"כ יכול להקנות לאביו מדרבנן כל שהגיע לעונת הפעוטות, וכשקנה מחלוקה אין כאן דעת אחרת מקנה שהרי אין כאן מקנה כלל, אלא שמחלקים האתרוגים לכל אלא שמשלמים את ההוצאות של הטירחא לספק האתרוגים.

והנה הש"ך סימן רמ"ג ס"ק ו' ס"ל דקטן שהגיע לעונת הפעוטות קונה מן התורה גם בלא דעת אחרת מקנה, ולדידיה יש לחוש שאינו יכול להקנות לאביו שיהא שלו מן התורה שאינו יכול אלא לקנות ולא להקנות כמבואר במשנה בגיטין שהוא תקנת חכמים וכן מבואר בחו"מ סימן רל"ה, ולפ"ז אם

ונשאלתי במי ששכח לברך ברכת שהחיינו בשעת נטילה ונזכר לאחר הנענועים אם יכול לברך שהחיינו קודם הנענועים של הלל.

והנה המ"ב בס' תרנ"א ס"ק כ"ו הביא בשם המג"א בס"ק י"א שכתב, דאם שכח לברך הברכה על נטילת לולב קודם לקיחה, וכבר נטל הלולב והאתרוג כדין, מברך אח"כ, ופי' הפמ"ג (בא"א סק"א) הטעם, דהא צריך לנענע וגם הנענוע הוא מן המצוה, וכתב בשעה"צ ס"ק ל"ב, דלדבריו אם כבר נענע ג"כ, אף שאוחז עדיין בידו שוב אינו יכול לברך, וכ' השעה"צ דלפי דעת הגר"א (שהביא שם בסק"ל) דס"ל, דמדינא אין צריך כלל לחפש עצה גבי ברכת הלולב

^א ובמג"א שם ס"ק ט"ו כתב בשם היש"ש וז"ל והמחזור בעיני כמו שנהגו חסידים אסטר"ך דכל מה שהוציא בפיו ליתן נותן לצדקה אפי' קנה חבירו המצוה א"כ הוי כקציצות דמים לצורך מצוה ול"ד למקח וממכר כלל ושרי אפי' קניית מקומות ובתים מהצדקה וכל ירא שמים יזהר בזה עכ"ל.

ובפשטות האיסור הוא גם על הקונה וגם על המוכר, ובכתב סופר או"ח סי' נ"ו כתב דהאיסור אינו אלא על הקונה, וא"כ כל מי שקונה עליות בשבת ויו"ט אם רוצה לזוהר

ודעתם דמכירה אסור בכל גווני אפילו אינו לוקח מצות ממנו כלל, אלא קוצץ עמו סכום המקח או מוכרו לו כשער שבשוק בלי קציצת סכום המקח ומקנה לו החמץ באחד מדרכי הקניה אף על פי שמכירה זו היא לצורך מצות ביעור חמץ לא התירו חכמים בשבת מקח וממכר גמור אפילו לצורך מצוה, עכ"ל. ומבואר דבמקום מצוה יש שהתירו גם מקח וממכר בתשלום.

והנה אע"פ שהביא המ"ב דכמה אחרונים חולקים על זה ודעתם דמכירה אסור בכל גווני, היינו משום שהמצוה היא לבער החמץ וביעור חמץ הרי יכול לקיימו במתנה, אלא בשביל שאינו רוצה להפסיד חמצו הוא רוצה למוכרו נמצא שאין המכירה לצורך מצוה, ובוזא סברי דלא התירו לו לעשות מקח וממכר בשבת, אבל באתרוג שאם לא יקנהו מן המוכר לא יקיים מצוות אתרוג אפשר דכו"ע מודו שהתירו בזה וצ"ע.

ובנדון דידן יש לעיין אם מותר לשלם למוכר כדי שיקנהו מן התורה כיון שאפשר שבלא"ה יוצא בזה יד"ח למאן דס"ל דקניין דרבנן מהני לדאורייתא ואין מקילין בזה אלא במקום וודאי איסור או וודאי מצוה אבל בלא"ה אפשר דאין מקילין בזה וצ"ע.

יבואר אם במקום שהיה שלו מדרבנן לא חיישינן שמא יכתוב

וחתני יקירי הרב הגאון ר' יעקב הוניגסברג שליט"א העירני שכל שבדיני ממונות הרי הוא שלו אלא שרוצה לקנותו שיהא שלו מן התורה לא חיישינן שמא יכתוב שהרי הוא שלו לכל דבר אלא דבדין תורה לענין ולקחתם לכם אינו שלו בזה לא חיישינן שמא יכתוב ושרי.

אמנם מסתברא שחכמים אסרו כל חלות קניין גם אם ליכא חשישא דשמה יכתוב מכל מקום אסרו הקניין מדרבנן ודומה לזה שנחלקו האחרונים בהפקר או לזכות מן ההפקר אי שרי בשבת דבוזא ליכא חשישא שמא יכתוב ואפי' מאן דשרי אינו אלא בהפקר דלא שייך ביה גזירה שמא יכתוב אבל בקניין לא התירוהו גם באופן דליכא לגזירה שמא יכתוב.

בענין קטן שקנה אתרוג מחלוקה של אתרוגים אם יכול להקנות לאביו

נחוש לדעת הש"ך אינו יכול להקנות לאביו האתרוג, אלא דהראשונים פליגי על הש"ך בזה יעו"ש, וכן הרבה ראשונים ס"ל דקניין דרבנן מהני לדאורייתא, ולהכי יכול לסמוך על קנינו של הקטן לברך על האתרוג.

והעירוני שבחוט שני שביעית בקונטרס על אוצר ב"ד כתב לחדש שפירות שקצרו אוצר ב"ד שייכים לציבור, ויכולים שלוחי ב"ד לפדות הרבעי, אפי' אי נימא שאין יכולים לפדות רבעי של הפקר, מ"מ פירות אלו אינם חשובים כהפקר יעו"ש, ולדבריו שיש להפירות בעלים אפשר שיש כאן דעת אחרת מקנה לקטן, ותו אינו יכול להקנותו לאביו מה"ת.

אמנם נראה שגם הקטן שותף בהפירות, שהרי הוא חלק מן הציבור, וכשלחק הפירות לעצמו הרי הוא לקח את שלו ואין כאן הקנאה של דעת אחרת מקנה, ושפיר יכול להקנותו לאביו.

בענין אם מברכים שהחיינו קודם הנענועים של הלל

שיהיה עובר לעשייתו, ומצי מברך אחר שהן בידו כבר ויצא בהן, ורק על צד היותר טוב יכוין שלא לצאת בו עד אחר הברכה, א"כ אף אם כבר נענע ג"כ, כל שאוחז עדיין בידו מברך אח"כ, ע"ש.

יבואר אם יכול לברך על נטילת לולב ושהחיינו גם לאחר שנענע כבר

ויל"ע בדעת הפמ"ג דהא דיכול לברך הוא משום דצריך לנענע, האם גם על הנענועים של ההלל אפשר לברך, ומדברי החיי אדם בכלל קמ"ח דין י"א

בזה צריך להתחייב גם אם לא יקנהו ולכן אם רוצה לזוהר בזה יעלה המחיר גבוה באופן שהאחר לא יעלה עוד ויוכל לקנותו בעצמו, ומטעם אחר נראה דכדאי לו לעשות כן שיעלה את המחיר באופן שהאחר לא יעלה עוד, דבהג' הגרע"א ביו"ד סי' רמ"ט כתב בשם השל"ה דמ"מ אם הוא מוסיף ליתן יותר מחבירו אינו יכול ליתן ממעשר שלו רק כשיעור מה שהוסיף אבל לא כפי מה שרצה גם חבירו ליתן, דהא בזה לא הועיל לקופה של צדקה כלום עכ"ל, וא"כ אם יעלה רק מעט ואח"כ יעלה חבירו עוד אם ירצה להוסיף עוד לא יוכל ליתן ממעשר רק מה שהוסיף על חבירו.

מבואר דפשיטא ליה דיכול לברך, דנסתפק אם לא בירך קודם הנטילה וכבר גמר הנענועים שהם מן המצוה, אבל עדיין לא עשה ההקפות, האם יכול לברך, דההקפות אינו אלא זכר למקדש ואינם שייכים למצות לולב כלל, או אפשר דכיון דכתבו התוס' בסוכה שם בסו"ד דכל שהוא מצוה מן המובחר הוי עובר לעשייתו, ה"נ מצי מברך, ונשאר בצ"ע. ומשמע דעל הנענועים של הלל ודאי דיכול לברך, דהנענועים שבהלל הוו נמי מדרבנן מעיקר מצות נטילת לולב, והוי גמר מצוה, ולכן אף שכבר נענע בשעת נטילה, כל שלא נענע עדיין בהלל חשיב עובר לעשייתו ומצי לברך.

ונראה דהוא הדין דיכול נמי לברך שהחיינו על הנענועים של הלל, דכמו שיכול לברך על זה ברכת המצוות וחשיב עובר לעשייתו ה"נ יכול לברך על זה שהחיינו.

יבואר אם ההלל הוי הפסק כשהברכה קאי על הנענועים שבהלל

אולם יש לעיין בזה, דהרי אינו מנענע רק בהודו ובאנא, וכיון שהברכה [בין ברכת המצוות ובין ברכת שהחיינו] עולה על הנענועים שבהלל א"כ נמצא שמפסיק בתחילת ההלל בין הברכה לנענועים.

בעניין סכך הבולט מסוכה עליזנה על גבי סוכה תחתונה

יבואר שהיה אפשר להכשיר בסכך הבולט את הסוכה שלמטה הימנה

והיה אפשר לומר דהסכך העליון מכשיר סוכה שלמטה אם איננה למעלה מעשרים אמה ושפיר נימא דהוי פסל היוצא מן הסוכה וכשר ואע"פ שאין צריך אותו סכך לצורך סוכה התחתונה מ"מ כל שמהני לסוכה התחתונה אינו פוסל כנגדו.

אמנם אכתי יש לעיין בזה משום דהסכך העליון גבוה מן הסכך התחתון והוי מדובלת ואינו מכשיר הסוכה התחתונה אלא אם נימא חבוט רמי והרי במקום שאין אויר כנגדו לא אמרינן חבוט רמי וא"כ אכתי מיפסיל הסוכה התחתונה מחמת סכך העליון שאי אפשר להשתמש עם סכך העליון לצורך סוכה התחתונה וצ"ע.

יבואר דסכך שלא הונח לשם צל אפשר שאינו פוסל כנגדו הסכך שתחתיו

והיה מקום לומר שסכך כשר המונח שלא לשם צל אינו פוסל כנגדו כמו סכך המונח למעלה מעשרים דמבואר בראשונים דף ט' ובמג"א סימן תרכ"ח סק"ב שאינו פוסל כנגדו, אמנם ברעק"א בגליון השו"ע סימן תרכ"ח כתב דאפשר שסכך שהונח שלא לשם צל מגרע גרע ופוסל כנגדו, והביא ראיה מהא דבסכך למעלה מעשרים מכשירין מדין פסל היוצא מן הסוכה לשיטת רש"י וכן כתב בשו"ע סימן תרל"ג ס"ה, ובסכך שלא הונח לשם צל אין מכשירין מדין פסל כמבואר לענין החוטט בגדיש שאם היה טפח על פני שבעה כשירה אבל מה שיחטוט מכאן ולהלאה לא יתכשר מדין פסל שהרי הוא סכך פסול ואע"פ שבעצם הוא סכך כשר אלא שלא הונח לשם צל מכל מקום חשיב כסכך פסול ולא מתכשר מדין פסל, והכי נמי סכך שלא הונח לשם צל הרי הוא פוסל כנגדו.

יבואר דדעת החזו"א דסכך שלא הונח לצל אינו חשוב כסכך פסול לעניין פסל והכי נמי אפשר לעניין לפסול כנגדו

אכן בחזו"א סימן קמ"ד ס"א כתב בדעת הרא"ש שכתב בהא דקנים היוצאים לפנים מן הסוכה וממשיך חד דופן בהדייהו שכתב הרא"ש דהחידוש בזה שאע"פ שלא עשה לשם סוכה כשר מדין פסל.

וכתב בחזו"א ז"ל ואפשר דדעת הרא"ש לפרש דבאמת פסל היוצא לא נעשה לצל, ומ"מ מתכשר משום פסל היוצא, ואע"ג דסכך פסול ודאי לא מתכשר משום פסל היוצא, פסול שלא נעשה לצל קיל טפי שאין פסולו אלא במחשבה, וקל ל' להיות נטפל לעיקר הסוכה וחשיב מולד סוכה, וזו כונת הרא"ש לישב פרש"י דמכשיר כל הסוכה אף חוץ לאצטבא דהיינו הסכך למעלה מעשרים שהוא חוץ לאצטבא ולמדה מפסל היוצא, ואע"ג דבחוטט בגדיש כתב הרא"ש סי' ל' שהשאר לא מתכשר משום פסל היוצא התם שאין בו אויר כלל תחתיו חשיב סכך פסול ממש אבל הכא בשעה שהונח למעלה אין פסולו רק משום מחשבה שאע"פ שכתב הרא"ש שחוטט בגדיש לא מהני ביה פסל מכל

נשאלתי בסכך הבולט בסוכה עליזנה על גבי סוכה תחתונה האם היא פוסלת את הסוכה התחתונה.

והנה מדין סוכה על גבי סוכה אין לפוסלה מכמה טעמים חדא דבעינן שתהא ראויה לדירה וכל שאינה ראויה לדירה כשירה, ורוב הסוכות אין הסכך ראוי לדור שם, ועוד שאין שם דפנות של הכשר סוכה וכל שאין שם דפנות לא מיפסיל משום סוכה על גבי סוכה, ובשער הציון סימן תרכ"ח ס"ק ה' כתב דאע"פ שבפמ"ג מסתפק בזה בבכורי יעקב מסיק להקל בזה. וגם אם אין שיעור ז' על ז' טפחים אינה פוסלת סוכה התחתונה משום סוכה על גבי סוכה.

אמנם יש לכאורה לפוסלה משום שהסכך הבולט מחוץ לגג לא נעשה לצל שהרי רק מה שהניח על סוכתו נעשה לצל אבל מה שבולט לחוץ הרי לא נתכוון בזה לצל אלא להניח אותו שם משום שאינו רוצה לקוצצו, אבל אינו נעשה לצל וכל שאינו נעשה לצל הרי הוא פסול לסכך, והרי הוא סכך הפסול המונח כנגד הסכך הכשר ופוסל הסכך שתחתיו כמו כל סכך פסול הפוסל כנגדו כמבואר בשו"ע סימן תרכ"ו.

יבואר אם קנים היוצאים לאחורי סוכה חשיב כהונח לצל

והיה מקום לומר דלא חשיב כהונח שלא לשם צל שהרי בהנחה אחת הניחו על סוכתו וכיון שהניחו לשם צל חשיב כל הסכך שהונח לשם צל אמנם בגמ' דף י"ט מבואר דקנים היוצאים לאחורי סוכה הוצרכו להכשירו מדין פסל ובתוס' וברא"ש מבואר דההכשר הוא גם על הסכך שלא הונח לצל יעויין בקרבן נתנאל שם אלא שיש להסתפק מאי קמ"ל אי קמ"ל דחשיב שהונח לצל או שאפי' שלא הונח לשם צל כשר משום פסל ונסתפק בזה בשפת אמת שם.

והנה במאירי כתב בסוגיא דקנים היצאין מאחורי סוכה דכשר אע"פ שלא נעשו לגוואי מכל מ"מ נעשו לצל, ונראה דהקמ"ל דחשיב שנעשה לצל, אבל ברא"ש נראה שפירש דאע"פ שלא נעשה לצל מכל מקום כשר משום פסל וכן פירש בקרבן נתנאל שם, ולכאורה א"כ אין לפסול הסכך הבולט מעל סוכה דכשר משום פסל היוצא מן הסוכה.

אכן אכתי יש לעיין שלא אמרו פסל אלא להכשיר המקום לסוכה כיון שיש כאן פסל היוצא מן הסוכה אבל במקום שהמקום אינו מתכשר לסוכה אלא שאנו רוצים שלא יפסול כנגדו אפשר דבזה שפיר מיפסיל הסכך התחתון משום סכך הפסול שפוסל כנגדו ולא מתכשר אותו מקום משום פסל.

ולא מסתפקנא אלא לדעת הרא"ש שהכשירו משום פסל אע"פ שלא נעשה לשם צל ולדידיה יש להסתפק דכל שאין אנו מכשירים אותו מקום משום פסל אי אפשר להכשיר הסכך שעל הסוכה משום דפוסל כנגדו.

ובחזו"א שהובא לקמן מבואר שביאר גם כן בדעת הרא"ש שאע"פ שלא הונח לצל כשר מדין פסל כמו שיתבאר לקמן.

מקום בלא הונח לשם צל שפיר מהני ביה פסל לחלק בין סכך של חוטט בגדיש לסכך שלא הונח לשם צל יעו"ש, עכ"ל.

ומבואר דס"ל דסכך שלא הונח לצל דמי לסכך שהונח למעלה מעשרים ולדבריו אפשר שאינו פוסל כנגדו.

בעניין מי שהניח סכך מעל גבי הסכך של סוכתו כדי שלא יבואו יונים לשם

שמעתי להסתפק במי שעשה סוכה במקום המוקף מארבע בנינים ונעשה שם ארובה ועשה שם סוכה אלא שבשפת הארובה העליונה היה שם רשת ברזל להגן מפני יונים וחשש למה שכתב בבכורי יעקב דאמרינן לבוד להחמיר לפסול הסכך שתחתיו והוריד הרשת אלא שמשום חשש היונים הניח סכך להגן מפני היונים.

ונמצא שהסכך העליון אינו מונח לצל ולהרעק"א כל סכך שלא הונח לצל הרי הוא פוסל כנגדו את הסכך שתחתיו.

ויש לעיין אם מניח הסכך גם לצניעות וגם לצל אם פוסל הסוכה והכא שמניח הסכך להגן מן היונים אבל גם מסכך מן השמש אם פוסל הסוכה ועיניין בשו"ע הרב סימן תרכ"ו שכתב דאינו כשר אלא א"כ נעשה לצל בלבד אמנם בחזו"א סימן ק"נ ו' כתב שכשר אם עשאה לצל ולשם דירה של כל השנה.

יבואר שהרשת הנתונה מעל הסוכה אינו פוסל הסוכה מעיקר הדין

ובאמת הרשת שהיתה מנוחת למעלה מעיקר הדין אינה פוסלת את הסוכה שגם אי נימא לבוד להחמיר אבל אינו יכול לפסול הסכך הכשר המונח

תחתיו שהרי סו"ס אינו עושה צל ונמצא שצל הסוכה אינו אלא מסכך הכשר ומה שהסכך פסול פוסל כנגדו אינו אלא משום שהצל נעשה מסכך הפסול אבל כשאינו אלא לבוד אינו עושה צל ולמה יפסול כנגדו אבל הבכורי יעקב פוסל בזה כמבואר במ"ב סימן תרכ"ו.

ושמעתי מרמון הגר"נ קרליץ זצ"ל ששאלתי אם יכול אני לתבוע השכן מעלי שעשה סורגים שבולטים מעל סוכתי שיורידם לחג הסוכות ואמר לי שאי אפשר לתבועו לעשות כן משום שמעיקר הדין הסוכה כשירה.

ויש המניחים סכך כשר בין הסורגים כדי שלא יוכלו לעשות לבוד לפסול הסוכה מתחתיו ולכאורה מגרע גרע שהרי כשהניח סכך כשר ביניהם והוא עומד על ידי הסורגים הרי הוא פסול משום מעמיד בדבר המקבל טומאה וא"כ יש כאן סכך פסול הפוסל כנגדו ולכאורה עדיף שלא יניח הסכך ביניהם שבוה אין כאן סכך המצל כנגד הסכך הכשר.

ויש לעיין בהמניחים על הסכך קיינעם קרשים כדי להחזיקם שלא יעופו ברוח המצויה הרי המניח הקרשים על הסכך הרי הוא מניחם שלא לשם צל ועכ"פ הניחם גם כדי שלא יעוף הסכך ברוח ולהגר"ז גם בזה הסכך פסול ופוסל כנגדו אם הניח הרבה קרשים שאין הסכך שתחתיו מרובה מהם וצ"ע.

בעניין עמידה בסוכה אם מקיים מצוה

ואפשר שאין כוונתו שאינו מקיים מצוות סוכה בעמידה אלא שאינו חשוב קביעות בסוכה לברך עליו לישב בסוכה ואינו חסרון אלא בברכה אבל בב"ח נראה שדלהרמב"ם אינו מקיים מצוה אלא בישיבה בסוכה וצ"ע.

יבואר מה כוונת הגמ' מטייל בסוכה

ויש לעיין ממה שאמרו בגמ' אוכל ושותה ומטייל בסוכה, ונראה שבטויל לחוד גם כן מקיים בו מצוות סוכה, ובפשטות טויל אי אפשר אלא בעמידה ולא בישיבה.

אמנם הרמב"ם פירש טויל באופן אחר, דהנה הרמב"ם פרק ו' מהלכות סוכה הלכה ה' כתב וז"ל כיצד היא מצות הישיבה בסוכה, שיהיה אוכל ושותה ודר בסוכה כל שבעת הימים בין ביום בין בלילה בדרך שהוא דר בביתו בשאר ימות השנה, עכ"ל, ויש לעיין למה לא כתב הרמב"ם מה שאמרו מטייל בסוכה כמו שאמרו בגמ' סוכה דף כ"ח ע"ב אוכל ושותה ומטייל בסוכה.

ושמעתי בשם הגאון הגדול ר' יעקב שיף שליט"א שהרמב"ם פירש את מה שאמרו מטייל היינו שדר בסוכה בדרך שהוא דר בביתו, וכמו שכתב הרמב"ם בפרק י"ד מאישות ה"א שפירש מה שאמרו בכתובות דעונת הטיילין בכל יום וכתב שם וז"ל עונה האמורה בתורה, לכל איש ואיש כפי כחו וכפי מלאכתו, כיצד בני אדם הבריאים הרכים והענוגים שאין להם מלאכה שמכשלת כחן אלא אוכלין ושותין ויושבין בבתיהן עונתן בכל לילה, ונראה מדבריו שפירש טיילין שיושבין בבתיהן והכי נמי פירש מטייל בסוכה שיושב ובביתו ודר בו כמו בשאר ימות השנה אבל אינו מקיים מצוה אלא בישיבה. ובתוס' בכתובות דף ס"ב א' כתבו טיילין על שם שדרכם בטולא דאפדניהו ובתוס' יו"ט שם הוסיף על שם שדרכם לישב בטולא דאפדניהו, ומבואר דטיילין היינו שיושבין בבתיהן.

וכן ראיתי בספר מאורות רבינו מאיר הלוי עמוד שי"ד שאמר שמטייל בסוכה הכוונה צו פארברענגן היינו לישב ישיבה בעלמא להעביר הזמן, וכמו שאמרו בהלכות ת"ב סימן תרנ"ד שלא ילך ויטייל בשוק היינו להעביר הזמן בשוק, דהליכה כבר אמר שלא ילך, ומהו יטייל, היינו להעביר הזמן.

שמעתי שהגאון הגדול ר' יעקב שיף שליט"א אמר למי שעמד בסוכה ודיבר עמו ואמר לו שאם הוא עומד הוא יכול לעמוד חוץ לסוכה, והוא משום דס"ל שהרמב"ם ס"ל שאין מצוה אלא בישיבה, ולכאורה להרא"ש הרי הוא מקיים מצוה גם בעמידה כמבואר בדבריו שם בפרק לולב וערבה סי' ג', ובאמת הוא חידוש גדול דלהרמב"ם אינו מקיים מצוה בעמידה בסוכה.

הנה הרמב"ם כתב בפרק ו' מהלכות סוכה הלכה י"ב כל זמן שיכנס לישב בסוכה כל שבעה מברך קודם שישב אשר קדשנו במצותיו וצונו לישב בסוכה, ובלייל יום טוב הראשון מברך על הסוכה ואחר כך מברך על הזמן, ומסדר כל הברכות על הכוס, נמצא מקדש מעומד ומברך לישב בסוכה ויושב ואחר כך מברך על הזמן, וכזה היה מנהג רבותי ורובי ספרד לקדש מעומד בלייל ראשון של חג הסוכות כמו שבארנו, עכ"ל.

וברא"ש כתב דכוונת הרמב"ם שמברך עובר לעשייתו, ונראה מדבריו שאינו מקיים מצוה אלא בישיבה בסוכה אבל כל זמן שעומד אינו מקיים מצוות סוכה, אבל הרא"ש כתב דישיבה הכוונה להתעכב בסוכה וגם כשעומד בה מקיים מצוות סוכה, ומכל מקום כתב שמברך אחר הכניסה והישיבה בסוכה משום שמברך על מה מתעכב אחר ברכתו ושפיר חשיב עובר לעשייתו ופוטור גם את מה שקיים מצוותו קודם ברכתו כמבואר בריטב"א ברכות דף י"ד ע"ב לגבי ציצית יעו"ש.

ועכ"פ להרמב"ם כל הנכנס לסוכה ראוי שישב בה ולא יעמוד בה שכל זמן שאינו יושב בה אינו מקיים מצוות סוכה, וכן צידד הב"ח סימן תרמ"ג, והוסיף הבכורי יעקב דלדבריו כל הנכנס לסוכה אפי' שאוכל בה אם אינו יושב בה לא יברך משום דלהרמב"ם אינו מקיים מצוה אלא בישיבה בסוכה, ואע"פ דלעניין עובר לעשייתו מברכין אחר הישיבה וסמכין על הרא"ש אבל אם אינו יושב שלא יברך על הכניסה לחוד לישב בסוכה, ויעוין בשער הציון שם סק"ד.

ויש לעיין דלפ"ז יהיה שרי לאכול בעמידה חוץ לסוכה דהא אכילה בצורה זו אינה מחייבת סוכה, וכנראה מדבריו הבכורי יעקב דאכילה זו חשיבה אכילת עראי ופוטור מן הסוכה וצ"ע.

האדם לחיות רגע אחד ורגע זה להעבירו בכדי הוא דבר שקשה מאוד להכיל אבל עכ"פ כשהאדם צריך למנוחה זו ועושהו בסוכה בזה מקיים מצוות סוכה בישיבה.

² והוא לשון קשה מאוד דלהעביר הזמן הוא ההפסד הגדול ביותר שיכול להיות בהאי עלמא שבשביל חיי שעה של רגע אחד צריך לעבור על כל עבירות שבעולם כדי שיוכל

ויש לעיין מה שכתב הרמב"ם פרק ו' מסוכה הלכה ט' כל שבעת הימים קורא בתוך הסוכה, וכשמבין ומדקדק במה שיקרא יבין חוץ לסוכה כדי שתהיה דעתו מיושבת עליו, **המתפלל רצה מתפלל בסוכה או חוץ לסוכה**, עכ"ל, ונראה מדבריו שמי שיכול להתפלל בסוכה ראוי שיתפלל בסוכה, שהרי מדמי לה לתורה שאם צריך לעיין הרי הוא לומד חוץ לסוכה, וכן בתפלה, אבל מי שיכול הרי זה מתפלל בסוכה, וכ"כ המג"א, וכן פירש הגר"א את דבריו שכתב דהמתפלל אם רצה מתפלל חוץ לסוכה שצריכים עיונא כמו שאמרו עיון תפלה, ולכאורה קשה שהרי תפלה אינו אלא מעומד ואפ"ה הרי הוא מתפלל בסוכה, ונראה מזה שמקיים המצוה גם בעמידה וצ"ע.

הערה בעניין אם לקיים מצוה צריך להתאמץ עד שאפי' יכול לבוא לידי חולי שיפול למשכב

ברא"ש ברכות פרק ג סימן לא הביא הא דאמר בירושלמי רבי יוחנן לא הוה מנח תפילין אלא מפסחא לפסחא והוה חזיק רישיה מפסחא ועד עצרת. ופי' ר' יוחנן היה חושש בראשו מקריירות לכך לא היה רשאי להניח תפילין אלא פעם אחת בשנה ועל אותו פעם בלבד היה צריך לחגור ראשו ולעטפו מפסח ועד עצרת.

וכ"כ בתשובת בשמים ראש סימן צ"ד המיוחס להרא"ש שאין צריך להצטער ליפול לחולי כדי לקיים מצוה כמו שמצאנו שר' יוחנן לא הניח תפילין אלא בערב הפסח שהיה כואב ראשו משום כך מדיבחה ועד עצרתא.

ובספר בניין שלמה סימן מ"ז כתב דצער הגוף חשיב כיותר מחומש ולהכי אינו צריך ליפול לידי חולי גם לצורך מצוה.

יבואר דבתשובות הרשב"א מבואר שצריך ליפול לידי היזק הגוף בשביל מצוה

והנה בתשובות הרשב"א שהובא בב"י סוף סימן תע"ב מבואר שצריך גם לינוק בצער הגוף בשביל מצוה וז"ל כתב הרשב"א (ח"א סי' רלח) שאלת מי שאינו שותה יין כל השנה כולה מפני שמזיקו או שונאו מהו שיעשה כל הסדר על הפת. תשובה **מסתברא שכל שיש לו יין צריך לדחוק עצמו ולעשות כרבי יהודה ב"ר אלעאי דלא הוה שתי חמרא ושתי ארבע כוסות ואומר חוגרי צידעי מפסחא ועד עצרתא** וכרבי יונה דגרסינן בירושלמי (פ"ה ה"א) רבי יונה שתי ארבע כסי בלילה דפיסחא וחזיק רישיה עד עצרתא עכ"ל, ומבואר דס"ל שגם במקום צער כזה חייבוהו חכמים ובפשוטות ה"ה בכל מצוה.

ויעיין בחיי אדם כלל ס"ח שהוכיח מהא דשני עיירות באחד תוקעין ובאחד מברכין שהולך למקום שתוקעין ולמה לא ילך בערב ר"ה למקום שיש

תוקעין ומברכין והוכיח שאין צריך לטרוח לעזוב ביתו בשביל מצוה יעו"ש ולכאורה תליא בהנ"ל.

יבואר דבכבוד אב ואם צריך להצטער גם בבזיון גדול

ויש לעיין מה דכתב הרמב"ם פרק ו' מהלכות ממרים הלכה ז' כתב וז"ל עד היכן הוא כיבוד אב ואם, אפילו נטלו כס של זהובים שלו והשליכו בפניו לים לא יכלימם ולא יצער בפניהם ולא יכעוס כנגדם אלא יקבל גזירת הכתוב וישתוק, ועד היכן מוראן אפילו היה לובש בגדים חמודות ויושב בראש בפני הקהל ובא אביו ואמו וקרעו בגדיו והכוהו בראשו וירקו בפניו **לא יכלימם אלא ישתוק ויירא ויפחד ממלך מלכי המלכים שצוהו בכך**, שאילו מלך בשור ודם גזר עליו דבר שהוא מצער יתר מזה לא היה יכול לפרסם בדבר, קל וחומר למי שאמר והיה העולם כרצונו עכ"ל ולכאורה אם אינו צריך לבוא לידי חולי בשביל מצוה למה צריך לבוא לידי בזיון גדול שהוא קשה מחולי בשביל מצוה.

יבואר אם בכל מצוה ענשינן עלה אפי' שלא בעידנא דריתחא

ויעיין רש"י שמות בפרשת יתרו בעשרת הדברות על הפסוק וידבר אלוקים וגו' וז"ל לפי שיש פרשיות בתורה שאם עשאו אדם מקבל שכר, ואם לאו אינו מקבל עליהם פורענות, יכול אף עשרת הדברות כן, תלמוד לומר וידבר אלוקים דין ליפרע עכ"ל, ומבואר בפשוטו שיש מצות עשה שאם אינו מקיימן אינו מקבל פורענות ובפשוטות אינו מדבר על מצות ציצית או שלוח הקן וכ"כ במזרחי, ולדבריו מובן היטב למה לא חשב מצוה הבאה בעבירה בביטול עשה.

וכ"כ בשער הגמול בתחלתו שהביא הגמ' ברכות דף ה' ע"א אמר רבא ואיתימא רב חסדא אם רואה אדם שיסורין באין עליו יפשפש במעשיו שנאמר נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה עד ה' פשפש ולא מצא יתלה בבטול תורה שנאמר אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו ואם תלה ולא מצא בידוע שיסורין של אהבה הם שנאמר כי את אשר יאהב ה' יוכיח, עכ"ל, וכתב הרמב"ן וז"ל למדנו מהם ז' שיסורין באין תחלה על מעשיו הרעים של אדם והן עבירות של ל"ת שהדין נותן שיענש עליהם לפיכך כשרואה שיסורין באין עליו ראוי לו לפשפש במעשיו ולשוב מהן בתשובה, ופעמים שיסורין באין על ביטול תורה וכן כיוצא בזה והן ביטולי מצות עשה כמו שאמר רב קטינא למלאך שנתגלה לו וכי ענשיתו אעשה א"ל אין בעידן ריתחא ענשינן אעשה" לפיכך משבאו יסורין ופשפש ולא מצא בעצמו עבירה וכו' יתלה היסורין בביטולי מצות העשה שאינו מזוז לעשות אותן כראוי אלא מתעצל בעשייתן ובקיומן עכ"ל, ומבואר בדבריו דביטול מצות עשה לא ענשינן עליה אלא בעידנא דריתחא ואפי' ביטול תורה והוא פלא.

ואפשר דכל שלא ענשינן עלה אלא בעידנא דריתחא לא חייבוהו לבוא לידי חולי אבל מצווה שהיא בעשרת הדברות שעונשין עלה בזה אפי' שיבוא לידי חולי חייב בה וצ"ע והדברים ארוכים וצריכים אריכות יתירה שהם דברים העומדים ברומו של עולם וקצרתי.

בענין השתמשות בספרים לדופן לסוכה

חשיב השתמשות בספרים, [ויל"ע אם ספרים אלו יהיו אסורים עליו בהנאה אם לא התנה עליהם שאינו בודל מהם כל בין השמשות ובדופן עצמו אפשר דלא מהני תנאי, ויעיין בשו"ע סימן תרל"ח ס"א ובבה"ל שם], אך באופן שלא היה שם ספרים ומביא ספרים מיוחד בשביל לעשות דופן לסוכה הוי שמוש בספרים לצורך סוכה אפשר דאסור.

בענין אם בהושענא רבה אומרים גוט יום טוב

האלו שאסרן הכתוב בעשיית מלאכה שהן ראשון ושביעי של פסח וראשון ושמיני של חג הסוכות וביום חג השבועות ובאחד לחדש השביעי הן **הנקראין ימים טובים**, עכ"ל. ומבואר דרק אלו הששה ימים הם הנקראים ימים טובים

במקום שארון הספרים הוא אחד מדופני הסוכה אע"פ שהמדף הוא ד' טפחים ואין הדופן שמאחורי המדף מועיל לסוכה משום שאין שם מקום שהמדפים הקבועים בו מונעים מהדופן שמאחוריו להיות דופן למקום, אבל במקום שהספרים מונחים בארון ויש לבד בספרים אפשר להשתמש בספרים עצמם לדופן לסוכה, ואין לחוש שמשתמש בכתבי הקודש לדופן סוכה, דלא

שמעתי מהגאון הצדיק ר' שמשון פינקוס זצ"ל שלאחר התפלה בהושענא רבה אמר גוט יו"ט להגר"ד סאלאוויצק זצ"ל ראש ישיבת בריסק ואמר הגר"ד זצ"ל שברמב"ם בהלכות יום טוב פרק א' הלכה א' כתוב וז"ל שישת ימים

אלא בעידן ריתחא (מנחות מ"א א'), אלא כי בביטול ריצוי זה ומצוה זו בטל קרבן ובטלה כפרת עונותיו הקודמין ומתחייבין בדין כמי שחטא ואינו מביא קרבנו שאמרה תורה, אלא ודאי הא דר' יצחק אדלעיל מינה קאי שכל שנה שאין תוקעין לה בתחלתה מיושב לפי המנהג ועושין דבריהם על הדין לתקוע מעומד, עכ"ל, וצ"ע ממה שאמרו בשלהי יומא עבר על מצוות עשה ועשה תשובה אינו זו משם עד שמוחלין לו ואפשר דהיוו במצוות עשה שמענישין כמו על עשה של עשרת הדברות כמו שכתב רש"י על הפסוק וידבר אלוקים את כל הדברים האלה לאמור, וצ"ע.

'ויעיין בחידושי הריטב"א ראש השנה דף טז עמוד ב שכתב וז"ל ואמר ר' יצחק כל שנה שאין תוקעין [לה בתחלתה מריעין לה בסופה]. פירוש על ידי הצרות שבאות ומתענין ומתריעין בשופרות, מ"ט דלא אי ערבב שטן, מדנקט האי טעמא משמע שאינו אומר שאין תוקעין כלל, דאם כן למה לי האי טעמא והלא יום זה יום הדין ואמר הקדוש ברוך הוא שנתרצה לפניו בשופר שנוכה בדין כאדם המתרצה בקרבנו ומתכפר לו, **וכשאנו פושעין במצוה או אז נענשין לא מפני מצוה זו דהא לא ענשי בית דין של מעלה אעשה**

וא"כ הושענא רבה לא נקרא יום טוב ואין לומר בו גוט יו"ט. וכן בספר מאורות רבנו מאיר הלוי מועדים ח"א עמ' שנ"א מובא שהגר"מ זצ"ל אמר שבהושענא רבה לא אומרים גוט יו"ט אלא גוט מועד ומגלן לחדש לומר גוט יו"ט.

ושמעתי מידידי הרה"ג ר' ישראל כהן שליט"א שאביו שליט"א היה אצל מרן הגרי"ז בחול המועד ואמר לו גוט יו"ט, ואמר לו הגרי"ז גוט מועד גוט מועד גוט מועד ג' פעמים לבטל בביטול גמור מה שאמר גוט יו"ט כהתרת נדרים וכדומה.

והעירני חתני יקירי הרב הגאון ר' אפרים זאב גרבו שליט"א דבשער הציון סי' תרכ"ג ס"ק ט"ז כתב עפ"י דהתוספות בשבת דף קט"ז ב' דהא דתוקעין במוצאי יום הכיפורים הוא בשביל להראות שהוא יום טוב להרבות בסעודה, דמהאי טעמא יפקדו איש את אחיו בצאתו מבית הכנסת כדרך שאומרים בשבת ויום טוב, יום טוב, איש לחברו עכ"ד.

ומבואר דס"ל להשער הציון דלאו דוקא אלו הימים נקראים ימים טובים, ולכל הפחות מבואר דס"ל דיש עוד ימים שאפשר לומר בהם גוט יו"ט.

בענין אם התעכב עד מאוחר ואין לו סוכה האם חשיב מצטער

בערב החג ואין לו סוכה האם חשיב מצטער מן הסוכה שהרי צריך ליכנס לסוכת חבירו וחשיב מצטער בזה דכל שלא הכין לו סוכה הרי הוא פושע בכך וגם בזה שיש לו סוכה בביתו אבל הוא פושע הוא שלא דאג לבוא בזמן שיוכל ליכנס לסוכה, ואין לו היתר לישון חוץ לסוכה.

ואם נמצא אצל אביו ויש אורחים אצל אביו ואינו יכול לישון מחמתם, שמעתי בשם מרן בעל אילת השחר שאמר דחשיב מצטער, דהני אורחים חשיבי כמו דאיכא זבובים בסוכה המפריעים לישון ופטור מן הסוכה.

בענין אם שרי צידה של דבורה במקום צער

ואפשר דרק היכא שיש לו כבר את הצער התירו איסור דרבנן, כמו להוציא ממנו לחה או שהפרעוש עוקצו, אבל בשביל לסלק למנוע ממנו אפשרות שמא יבוא לידי צער לא התירו איסור דרבנן.

יבואר הא דכתב הרמ"א דמותר להתיר קשר דרבנן במקום צער

ומצינו עוד ברמ"א בס' ש"י סע' א' דכתב דבמקום צער מותר להתיר קשר דרבנן, ומסתימות הדברים משמע דבכל צער שהוא מותר, אך בבואר הגר"א שם כתב דהמקור לזה מס' שט"ז ט', וזהו דינא דפרעוש הנ"ל, וא"כ אפשר דרק צער כזה שכבר נמצא עליו אבל בשביל למנוע ממנו צער לא.

יבואר הא דמותר לכבות נר רק לצורך חולה שיש בו סכנה

ובס' רע"ח איתא מותר לכבות הנר בשביל שישן החולה שיש בו סכנה, ונראה מזה דלצורך חולה שאין בו סכנה לא התירו לכבות ולכאו' הרי כיבוי הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה, ובמפ"ס מורסא מבואר דמשאצ"ל ג' התירו במקום צערא.

ובביאור הלכה מקשה מהא דאיתא בס' של"ד דהתירו לכבות ברה"ר אף גחלת של עץ בשביל שלא יזיקו בה והטעם משום דהוא משאצ"ל ג' כדאיתא בגמ' דף מ"ב א' וא"כ ה"נ יתירו אף בשביל חולה שאין בו סכנה, ותיירן דהתם משום צערא דרבים משא"כ בענינינו בחולה יחיד עכ"ד. אך לכאו' אכתי קשה ממפ"ס מורסא דמבואר דהתירו אפילו במקום צער של יחיד. ולפי הנ"ל יש לומר דבנר אין ההיזק קיים עליו אלא שרוצה למנוע את הצער שאינו יכול לישון ע"י כיבוי הנר, וזה אינו דומה למפ"ס מורסא שבפתיחת הפתח מסלק הצער שיש עליו כבר, ולהכי בגחלת רק משום דהוי צערא דרבים התירו דהתם נמי אין ההיזק קיים כבר ואינו אלא למנוע את ההיזק ובוה לא התירו בכל גוונא.

שו"ר במאירי בשבת דף כ"ט ב' שעמד בקושיא זו אמאי לא התירו לכבות את הנר אפילו לצורך חולה שאין בו סכנה כמו במפ"ס מורסא וז"ל ואף על פי שבהפסד מורסא התירו לכתחילה ואף בזה היה לנו לומר כן שהרי להסרת נוק החולה הוא מכיון, כבר כתבנו שאין זה הסרת נוק בידים, וכ' שם שאין כיבוי הנר מסיר החולי או הנוק בידים אלא שגורם כן לפעמים עכ"ד. ולכאו' כוונתו למשנת"ל ויש להוסיף דלענין כיבוי נר הרי כבר עכשו יש לו צער שאינו יכול לישון וזה עדיף מציית פרעוש שאינו על בשרו ששם אין לו צער כלל, אך מבואר במאירי דרק אם מסלק הנוק בידים התירו.

יבואר אם מותר לצוד דבורה במקום שחושש שתעקצנו

ובספר אורחות שבת ח"א פ"ד אות כ"ב כתב בשם הגר"ז בס' שט"ז סי"ח דצירעה ודבורה שאין נשיכתם קשה כל כך אין היתר לצודם על מנת למנוע מהם להזיק. אך בספר תורת המלאכות ח"ה אות צ"ד כתב ששמע ממרן הגר"נ קרליץ זצ"ל שמותר לצוד דבורה כשחושש שתעקצנו. ועיי' שם עוד באות

נשאלתי באחד שהגיע בחול המועד לירושלים והתעכב עד מאוחר ולא היה לו כבר אפשרות לחזור לביתו והגיע לבית הוריו אך לכדי להכנס לסוכה צריך הוא להעיר את אביו היכי ליעביד.

והנה בודאי דאין לו היתר להעיר את אביו לצורך זה, אלא ששואל האם חשיב מצטער בשביל כך, ופטור מן הסוכה, ונראה דלא הוי מצטער שהרי אינן מצטער מן הסוכה אלא שאין לו סוכה ליכנס בה דלכאורה מי שלא בנה סוכה

בשבת חוה"מ סוכות היה דבורה בתוך הסוכה והיתה מעופפת ע"ג השולחן והפריע מאד לכל האורחים, [ובאמת יש לדון דבכה"ג פטורים מן הסוכה משום מצטער], ונסתפקו האם מותר לצוד את הדבורה אי חשיב מקום צער שהתירו צידה כצידת נחש.

והנה דבר שבמינו ניצוד אסור מדאורייתא לצוד, ואם אין במינו ניצוד אסור רק מדרבנן לצוד כמבואר בגמ' בשבת דף ק"ו ב' ובשו"ע סי' שט"ז סע' ג', ולענין דבורים אם חשיבי במינו ניצוד כ' המשנה ברורה בס' שט"ז ס"ק י"ג דמשמע בב"י דהוא בכלל דבר שבמינו ניצוד, אבל שאר פוסקים פליגי עליה, וכן משמע מהגר"א סק"ו, עכ"ד. ומשמע מסתימת דבריו דנקטינן דבורים לא חשיבי יש במינו ניצוד. [ואפשר דבורים שלא גדילים בכורות לכו"ע לא חשיבי במינו ניצוד].

והנה מצינו בכ"ד דבמקום צערא לא גזרו רבנן, בגמ' בשבת דף ק"ז א' המפ"ס מורסא בשבת, אם לעשות לה פה חייב, אם להוציא ממנה לחה פטור, הצד נחש בשבת, אם מתעסק בו שלא ישכנו פטור, אם לרפואה חייב. ופירש רש"י שם [אהא דמפ"ס מורסא מותר] ד"ה פטור ומותר דאין כאן תיקון, ורבנן נמי לא גזרו בה שבות, משום צערא עכ"ל. ולכאו' מבואר מזה דבמקום צערא התירו רבנן שבות, וא"כ לפ"ז ה"נ יש להתיר לצוד את הדבורה במקום צערא.

יבואר דלא התירו צידת פרעוש רק אם הוא נמצא על גופו

אולם לענין צידה כתבו התוס' בשבת דף ק"ז ב' דפרעוש משמע דפטור אבל אסור, ואומר ר"י בשם הרב פורת דאפ"ה אם נושך האדם מותר ליקחנו ולהשליכו מעליו דמשום צער שרי, אבל אם הוא באותו ענין על האדם שאינו ירא שינשכנו כגון על סרבלו מבחוץ אסור ליטלו אבל יכול להפילו מעליו. עכ"ל, וכ"כ בשו"ע סי' שט"ז סע' ט'.

והנה הא דהתירו במקום צער הוא משום דצידת פרעוש אסור רק מדרבנן משום דאין במינו ניצוד ובמקום צער לא גזרו רבנן, אך מבואר דלא התירו רק כשהפרעוש ממש על גופו והוא גם נושכו, וכ"כ במ"ב שם ס"ק ל"ז שלא התירו רק אם הפרעוש כבר עוקצו, אבל בלאו הכי אין היתר לצודו. [ובמ"ב הביא דיש מקילין גם כשהוא על חלוקו מבפנים לטלו בידו ולהשליכו פן יבוא לידי עקיצה, ובשער הציון שם הביא בזה פלוגתא בראשונים וכ' בשם היראים דירא שמים יפרוש והצדן לא הפסיד, אך משמע דאם הפרעוש רק מסתובב על ידו לכו"ע אין היתר לצודו].

ולענין מפ"ס מורסא הביא הביאור הלכה בס' שכ"ח סע' כ"ח ד"ה "כדי" מחלוקת אחרונים האם כדי להוציא לחה מותר אפילו ע"י כלי או רק בידו, ודעת המ"א דמשום צערא לא התירו שבות כדרכו ולא התירו להוציא לחה רק ביד, ומסתימת המ"ב בס' שח"ס"ק מ"ו משמע דמותר אפילו ע"י כלי. ולדעת המ"א אפי' אם נימא שיהיה מותר לצוד את הדבורה במקום צער צריך לעשות שינוי כיון שלא התירו שבות כדרכו.

ק"ד בשם מרן הגר"ק זצ"ל דאף במקום שמפריע לו לישון הזמזום של בעל חי מותר לו לצוד אותו ולזרקו דכמו שהתירו במקום צער הגוף הכא נמי התירו במקום צער הנפש.

יבואר אם מותר על ידי קטן

ועיי קטן יש מקום להתיר דדעת הרשב"א דאיסור דרבנן מותר לספות בידיים לקטן היכא שעושה לצורכו, וא"כ לצוד את הדבורה שהוא גם לצורך הקטן מותר לדעת הרשב"א. ואע"פ שהוא גם לצורך הגדול מ"מ כיון שהוא גם

לצורך הקטן שרי, וכן מבואר ברעק"א שהביא הביאור הלכה בס' שמו"ג ד"ה מדברי עיי"ש ומ"מ כל זה שאין הקטן בנו אבל בבנו הרי הוא מזהר על שבתתו ולא הותר לו לעשות מלאכה על ידו אפי' בדרבנן.
אך בשו"ע בס' שמו"ג לא הביא דעת הרשב"א, ומשמע דאפילו כשעושה הקטן לצורך עצמו צריך להפרישו, וכ"כ בביאור הלכה שם ד"ה מדברי.

ויעיין בט"ז סימן שמו"ו ס"ק ו' שכתב להתיר להביא על ידי תינוק מפתח בכרמלית דרבנן ובחתם סופר בגליון השו"ע השיג שלא התירו אלא לדבר מצוה ויעו"ש מה שכתב עוד בזה.

בענין אמירת שלום עליכם ואושפיזין מה קודם

להזמין האושפיזין קודם המלאכים, וקדושה זו יש לשמור שתהא עמנו כל הסוכות ותלוה אותנו כל השנה.
ואפשר דיש להזמין האושפיזין קודם [מטעם אחר], שהרי האושפיזין נשארים בסוכה וזוכים לקדושה יתירה בסוכה עבורם, אבל המלאכים של ליל שבת אומרים להם צאתכם לשלום, ולכן יש להזמין האושפיזין קודם. עכ"ל.

ולכאן נפק"מ בין שתי הטעמים בשבת חוה"מ דלטעם הראשון בשבת חוה"מ יאמר שלום עליכם קודם, אבל לטעם השני ה"ה בשבת חוה"מ יקדים לומר את האושפיזין.

בענין תקיעת שופר בבהש"מ שבין יום טוב ראשון של ר"ה ליום שני

יבואר דלספק קיום מצוה לא דחינן שבות בבהש"מ

ונראה פשוט דבמוצאי יו"ט שספק אם הוא חייב בתקיעת שופר בזה לא אמרינן דחשיב תקיעה במקום מצוה שהרי הוא פטור ממצוה זו, אלא דיש כאן ספק שמא הוא יקיים מצוות שופר דרבנן, אבל כיון שאין כאן מצוה וודאית בזה לא נאמר לא גזרו על השבות במקום מצוה, שאינה אלא ספק קיום מצוה, אבל בתקיעת שופר של מוצאי יו"ט שעליו לקיים מנהג זה, ואע"פ שאינו חייב עליו אלא מנהג בעלמא, מכל מקום בזה הרי הוא מקיים בוודאי מנהג זה ואינו ספק קיום להכי חשיב שפיר במקום מצוה כדי שנדחה השבות עבורו, ולהכי מותר לתקוע בבהש"מ.

יבואר אם לא דחינן שבות למצוה בבהש"מ אלא אחר קבלת שבת

ויש שרצו לומר דבשופר כיון שקבל עליו שבת קודם להכי אסר המ"ב לתקוע בשופר שהרי מה שהתירו לתקוע בשופר אחר קבלת שבת היינו טעמא כמשי"כ בט"ז שהוא קבלת שבת בטעות שאם היה יודע שיגיע שופר לא היה מקבל שבת, אבל בבהש"מ שכבר צריך לקבל שבת לכו"ע בזה לא חשיב קבלת שבת בטעות ולהכי אסור לתקוע בבהש"מ.

אכן באמת אינו מוכרח לומר שקבלת שבת בבהש"מ עדיפא מתקיעת שופר בבהש"מ, ואכתי אפשר שהוא קבלת שבת בטעות גם מה שקיבל על זמן בהש"מ במקום שעדיין יוכל לתקוע בשופר, אמנם נראה דכיון שאינו מחוייב בתקיעת שופר שהרי אינו אלא דרבנן וספיקו להקל, ולהוסיף מחול על הקדש הוא בוודאי מצוה, להכי שפיר אפשר לומר שבהש"מ לא חשיב קבלת שבת בטעות.

אכן בעיקר הדבר אינו מוכרח שהמ"ב איירי בקבלת שבת קודם בהש"מ, אלא איירי בבהש"מ גם בלא קבלת שבת אסר לתקוע בשופר שלא התירו שבות בבהש"מ אלא במקום מצוה וודאית וצ"ע.

בעניין אם עדיף לחולל ביוה"כ לשתות מים מרים כשיעור או חצי שיעור ממים ראויים לשתיה

ובעניין מי שיכול לשתות פחות מכשיעור אם צריך לשתות חצי שיעור גם ממשקים שאינם ראויים לשתיה

לאכילה אפי' איסורא ליכא היינו דווקא בפחות מכשיעור אבל כשיעור אסור מיהא מדרבנן, ולפ"ז בוודאי גם בצריך לאכול פחות מכשיעור ראוי שיאכל אוכלין שאינן ראויין לאכילה אם אפשר לו, שהרי בזה להראב"ה ליכא איסורא כלל, אבל להחולקים על ראב"ה אפשר שאין קולא בפחות מכשיעור באיסור דרבנן דתרווייהו איסורי דרבנן ניהו ורבנן אסרו גם חצי שיעור כמו שיעור.

ואכן אפשר דדמי לתרי דרבנן דקיל יותר מחד דרבנן, ואפי' שאסרו חכמים גם פחות מכשיעור מאוכלין שאינן ראויין לאכילה מ"מ קיל טפי מאוכל מהם כשיעור וצ"ע.

בגליון מעדני כהן מס' 56 הובא בזה"ל, ושמעתי ששאלו את הרבי מסאטמאר זצ"ל ביו"ט של סוכות שחל להיות בשבת אם לומר שלום עליכם קודם או להזמין האושפיזין קודם, ובפשוטות היה צריך לומר שלום עליכם קודם משום שהוא תדיר.

ואמר בזה הרבי מסאטמאר זצ"ל שהמלאכים שמלוין לאדם בליל שבת לביתו הם המלאכים שנבראו ממעשי שיעשה במשך ימי השבוע, ובשבוע שהיה בו ערב יום הכפורים ויום הכפורים וד' ימים שבין יוה"כ לסוכות אלו המלאכים שנבראו בשבוע זה לא היו מעולם ואין הם תדירין כלל, ולכן אפשר

בגליון פרשת וילך שובה הובא מש"כ המ"ב שבר"ה שחל ביום ה' ו' ולא היה בידם שופר עד בהש"מ של שבת אין תוקעין בשופר בבהש"מ משום שהרי שופר ביום שני אינו אלא מדרבנן וספיקו לקולא, ולהכי אין דוחין עבורו שבות בבהש"מ.

והעירני ידידי הבה"ח אריה גורדן נ"י ממה שכתב במשנה ברורה סימן תרכ"ג ס"ק י"ב על מה שכתב בשו"ע ותוקעין בשופר אחר נעילה וז"ל הטעם שהוא סימן לסילוק שכינה למעלה שנאמר עלה אלהים בתרועה ומותר לתקוע אפילו אם חל בשבת ג"כ ואף על גב שעדיין לא הבדילו בתפלה מ"מ כיון דחכמה היא ואינה מלאכה לא אחמור בה רבנן כולי האי ואפילו הוא בין השמשות מותר דהוא שבות לצורך מצוה אבל אם הוא כוודאי יום אסור לתקוע, עכ"ל.

ומבוי שגם בבהש"מ של יוה"כ תוקעין בשופר אע"ג שהוא שבות ואינו חייב כלל אלא מנהג בעלמא מכל מקום חשיב מצוה לדחות שבות בבהש"מ, וא"כ כ"ש מצוה דרבנן שאע"פ שמשפך אינו חייב בה אבל אפשר שמקיים בזה מצוה גמורה וחביבה ולמה לא התירו לתקוע בבהש"מ של שבת, וצ"ע.

ויש להוסיף עוד להקשות שהרי בהש"מ של יוה"כ הרי הוא ביציאת היום ובבה"ל סימן שמו"ב כתב בשם המג"א שלא התירו שבות בבהש"מ אלא בכניסת היום, וטעמו משום דרב בהש"מ של ע"ש התירו שבותים דשאני אפוקי יומא מעיולי יומא דמספיקא לא פקעה קדושה, ויעיין שם שהביא שהב"מ פליג בזה אבל הביאור הלכה כתב דמאחר ולר' יוסי זמן בהש"מ מתחיל אחר בהש"מ דר' יהודה דהיינו אחר זמן של ג' רבעי מיל אחר שקיעת החמה ולדידיה זמן זה הוא יום גמור ולא הוכרע הילכתא כמאן כמשי"כ הגר"א להכי ראוי להחמיר בבהש"מ של אפוקי יומא, ואע"פ כן התירו לתקוע בבהש"מ של מוצאי יוה"כ שהוא באפוקי יומא, וא"כ כ"ש דהוי לן למשרי לתקוע בבהש"מ של ערב שבת שהוא מוצאי ר"ה ואם הוא ר"ה הרי הוא חייב בתקיעת שופר אלא דאפשר שהוא שבת ובעיולי יומא שרינן שבות לצורך מצוה, ולמה לא יהא חשיב מצוה כמו תקיעת שופר דמוצאי יוה"כ וצ"ע.

בגדון הראשון פשוט שישתה כשיעור מאוכלין שאינן ראויים לאכילה שאינו אלא איסור דרבנן, משא"כ באוכל חצי שיעור מאוכלין שראויים לאכילה הרי הוא אסור מן התורה, ואע"פ שכמה איסורים קלים חמירי מאיסור חמור אמנם פשוט דבאיסורי דרבנן בוודאי עדיף לעבור על כמה איסורי דרבנן מאיסור דאורייתא אחד, וכבר הארכנו בזה בגליון האזינו, ולהכי פשוט שישתה כשיעור ממשקין שאינן ראויים לשתיה.

ולעניין אם גם מאוכלין שאינן ראויים לשתיה צריך לאכול פחות מכשיעור, הנה בב"י סימן תר"ב כתב לכאן מש"כ הטור בשם ראב"ה דבאוכלין שאינן ראויין

הכנה לבניית החג של שמיני עצרת

אבל נראה שביום זה עיקר הבקשה היא שאנו רוצים קרבתו יתברך שבוה הוא ממלא בקשתנו שזה גמר הדין לראות באיזה מדריגה אנו מה רצוננו ומה חפצנו וכשמבקשים את המלך בעצמו הרי הוא ממלא חפצנו ובקשתנו באהבה גמורה.

והנה בהושענא רבא אנו מבקשים בהקפות הושענא מאות פעמים, ובשמיני עצרת אנו מבקשים בהקפות אנה ד' הושיעה נא ושמעתי מהרה"ג ר' נפתלי גוט שליט"א שאמר שבקשת הושענא הוא על רחמים.

ואפשר שבהושענא נא יש מאותיות הו"ה ברוך הוא ו"ק ובהושיעה יש גם ו"ק וגם ו"ק והוא מרמז לשם הו"ה המלא שבקשתנו ביום זה הוא שאנו רוצים לדעת את ד' יתברך ולהכיר וליראה מלפניו וזה בקשת הושענא ולכן צריך להתחזק ביום זה בתפלה לזכות להיות בצלו יתברך תמיד.

ובביאור התפילה שאנו מתפללים בנעילה יחביאנו צל ידו תחת כנפי השכינה ביאורו שהוא תפילה שהקב"ה יחביאנו בצל הסוכה שהוא כנפי השכינה, וצ"ב למה אחר יוה"כ צריך להחבא בצל כנפי השכינה.

ושמעתי בשם דודי וקני הגה"צ ר' זאב אידלמן זצ"ל שאמר על פי מה שאמרנו בגמ' בבא מציעא דף פ"ה ע"א אמר רבי חביבין יסורין קבל עליה תליסר שני ואמר שם על ידי מעשה באו ועל ידי מעשה הלכו על ידי מעשה באו מאי היא, דההוא עגלא דהוה קא מטטו ליה לשחיטה אול תליא לרישיה בכנפיה דרבי וקא בכי אמר ליה זיל לך נוצרת אמרי הואיל ולא קא מרחם ליתו עליה יסורין, ועל ידי מעשה הלכו יומא חד הוה קא כנשא אמתיה דרבי ביתא הוה שדיא בני כרכושא וקא כנשא להו אמר לה שבקינהו כתיב ורחמיו על כל מעשיו אמרו הואיל ומרחם נרחם עליה ע"כ, ולכאורה קשה אמאי נענש רבינו הקדוש על זה הרי באמת לך נוצר העגל לשחיטה אלא שאפי' שזה דינו אבל כל שמתחבא תחת כנפיו משתנה דינו להנהיגה אחרת שצריך לרחם עליו ולכן גם אנו מבקשים להתחבא בצל כנפיו יתברך שאע"פ שנגמור הדין שלא בטוב אבל המתחבא בצלו יתברך משתנה דינו לטוב ואנו מבקשים שתמיד נחסה בסתר כנפיו יתברך שמו.

גימטרי' שם"ט לך הוא קדוש יותר מיוה"כ ולא ע"י שום עסק מצוה רק אך שמח ע"י שמחה לכבוד שמו הגדול וכו', עכ"ל.

ומבואר דקדושת שמיני עצרת גדולה מקדושת יוה"כ וכן הוא בספרנו בהקדמה בכוונות התורה, שכתב בטעם הבאת ב' פרים ברגלים ובר"ה ויוה"כ ושמיני עצרת פר אחד וז"ל ובכן במוסף ר"ח וחג המצות וחג השבועות היו פרים שנים מורים על שני החלקים הראשונים המכוונים בתורה בכלל על צד הכוונה הראשונה כנוכח שהם יראת האל יתברך ואהבתו הנמשכים לחלק העיוני ממנה. והאיל אשר אחריהם במעלה מורה על החלק השלישי בכוונה הראשונה והיא התכונה בנפש ללכת בדרכיו בפרט במשפט ובצדקה למען הדמות אליו כפי האפשר לרצון לפניו. והכבשים אשר הם אחריו במעלה הם שבעה במספר להורות על שבעה חלקי המעשי הנזכר לעיל אשר הם על צד הכוונה השנית. ואחריהם במעלה מין העושים והוא נבחר להעביר את רעת חטאת הצבור בפרט בטומאת מקדש וקדשיו כמו שאז"ל. אמנם בר"ה ויוה"כ היה הפר במוסף אחד בלבד כי היה עיקר העסק בהם בחלק יראת ה' בלבד ולא בהלל וזמרה אשר הם מאהבה כמו בשאר המועדים כאמרם ז"ל אפשר מלך יושב על כסא דין וספרי חיים וספרי מותם לפניו נפתחים וישראל אומרים שירה.

וכן בשמיני עצרת אשר הוא מורה על ימות המשיח או העולם הבא אין שם אלא פר אחד בלבד וזה כי אמנם יהיה רב העסק אהבה יתברך בלבד כאמרם העולם הבא כלו ביו"ד ה"א שהוא מדת רחמים שממנה האהבה וארו"ל והתהלכתי בתוכם אטייל עמכם בג"ע ולא מזדעזעים מפני, ומבואר דבשמיני עצרת העבודה היא אהבה שהיא למעלה במדריגה ממדריגת היראה.

והנה כבר הביאו מש"כ בזה"ק ויקרא דף ל"ב א' על שמיני עצרת וז"ל ובההוא הדורות לא משתכחי גבי מלכא אלא ישראל בלחודוהי ומאן דיתבי ביה מלכא ויתבי עמיה בלחודוהי כל מאי דבעי שאיל ויהיב ליה וכן בזה"ק פר' נח דף ס"ג ב' וז"ל ובעוד דאיהו בלחודוהי עם מלכא שאיל ליה כל צורכי ויהיב ליה עכ"ל, והיינו דביום זה אנו כביכול יושבין לבד במחיצתו של הקב"ה ולכן כל בקשות יום זה כל מה שמבקשים הקב"ה נותן.

נעילת החג במוצאי שמחת תורה

הזה נעשה ונקריב לפניך באהבה דהיינו על ידי האהבה שיש לנו להקריב נחשב כאלו הקרבנו הקרבן מוסף עצמו.

וכן הוא בראיית פנים בעזרה שנצטוונו יראה כל זמורך את פני ד' אלוך וכשם שבא לראות כך בא ליראות ואלו היינו זוכים להקביל פני החפץ חיים זצ"ל או פני הגר"א כמה היינו נראים אחרת כל חיינו בראיית פנים זו וכך למעלה למעלה היינו זוכים בראיית פנים בעזרה והכתוב אומר ולא יראו פני ריקם שאנו צריכים להביא קרבן עולת ראה לעזרה וכן גם כביכול הקב"ה לא יראה פנינו ריקם ועל ידי ההשתוקקות שלנו להראות בעזרה אנו זוכים לקבל שפע זיו אור העליון הנשפע ברגל על ישראל וכן אנו בסיום החג ההשתוקקות מביא לנו את האור הגדול אשר אנו נכספים לו.

שמעתי מבעל השפע חיים זצ"ל שבהקפות בהושענא רבא בהושענא מגדים תמתיק ותושיע אמר שכלל ישראל עושים המצוות אבל בלי שמרגישים את נעם המצוות ועוסקים בתורה בלא הרגשת הנעם והמתנות ששל התורה ובקשתנו שמגדים תמתיק ותושיע שתמתיק את כל המגדים הנפלאים שהקדוש ברוך הוא נתן לנו בתורה ובמצוות.

איתא בדרשות חתם סופר לחג הסוכות (תקפ"א) וז"ל, והיית אך שמח אמרו חז"ל בסוכה דף מ"ח לרבות ליל י"ט אחרון לשמחה או אינו אלא י"ט הראשון כשהוא אומר אך חלק ע"ש, הנה אתי הקרא לרבות ליל י"ט אחרון ולמעט ליל י"ט הראשון, ויש ליתן טעם לדבר ע"פ דאיתא ברמ"ע (מאמר חקור דין חלק סוף פרק כ"ז ע"ש) שלשון חג מורה על חוגה ועיגול הסובב על איזה מרכז כמו שאר ימים טובים שכולם סובבים על נקודת שמיני עצרת, אבל שמיני איהו גופא הנקודה קדושה העליונה מכל הקדושות אפי' מקדושת יוה"כ, ולא שייך לקרותו חג, ובאמת עיקר קדושתו הוא היפוך של יוה"כ דיה"כ הוא ע"י עינוי נפש וקדושת שמיני ע"י שמחה, וזה נקרא 'מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים', כי אהבת השם ע"י עינוי כמו יוה"כ למטה ממדרגת אהבת שמיני עצרת שהיא ע"י שמחה, ויום השמיני הוא בעצמו כמו יוה"כ לכן שווין בקרבן מוסף כמו יוה"כ, ואפי' קדושתו יותר מיוה"כ, ע"י שמחה חדותא דמלכא עם ישראל, לכן שאר י"ט שקדושתו עומד על איזה דבר מצוה, שחיטת ק"פ, שתי הלחם בעצרת, שופר בר"ה, עינוי נפש ביוה"כ, ונטיילת לולב בחג, ועיקר מצותנו אנו אלא ביום גם שמחתנו אינה אלא ביום אבל קדושת שמיני שאינו אלא ע"י שמחת האדם שמתענג על ה' והדורות יתברך ואינו עומד על מצוה מיוחדת ע"כ גם לילה אתרבי לשמחה, עכ"ל.

והוסיף עוד שם וז"ל, ויש במקרא זה של אך שמח רמז גדול של עוצם קדושת שמיני כנ"ל ע"פ דאיתא בכתבי האר"י ז"ל על פסוק וידו אוחות בעקב עשו דאיתא בזה"ק דה"ס רובב על נחש ולכן קרא הקב"ה שמו יעקב להמשיך אות יו"ד של שמו הקדוש לבטל אותו פתח הכרזת בעקב כנ"ל, ולכן אמר ויד' ויד' היינו אות יו"ד אוחות בעקב עשו לבטל הנחש הנ"ל, לכן ביוה"כ היו סממני הקטורת שם"ח מניח שהם להתגברות היוד' על נח"ש עולה שם"ח לבטל הס"ס, ובאמת ביוה"כ אינו מבוטל לגמרי דאיתא בזה"ק עשו הלך לדרכו שיערה דהיינו שהס"ס נטרד בשעיר המשתלח ויעקב נסע סוכות לקיים מצות סוכה וע"י קיום מצות סוכה נתבטל כוחו לגמרי ואין לו כח להשטין כלל ביום אחרון של חג שהוא ג"כ יום הדין, נמצא שגם אחר יוה"כ עדיין עומד הס"ס נגד ישראל ונקרא שטן עד אחר סוכות אז נתבטל כוחו לגמרי ביום אחרון של חג שמכח חדותא דמלכא בשמחת ישראל ממילא נמשך ההתגברות לירד על שט"ן לבטלו ועולה שם"ט לכן כתיב א"ך שם"ה

בשני מקראות אומות העולם מביעים התפעלות מכלל ישראל מי זאת עולה מן המדבר כתמורת עשן, ומי זאת עולה מן המדבר מתרפקת על דודה והנה ברש"י פ"ג פסוק ו' כתב וז"ל כשהייתי מהלכת במדבר והיה עמוד האש והענן הולכים לפני הורגים נחשים וזקריבים ושורפין הקוצים והברקנים לעשות הדרך מישור והיה הענן והעשן עולין ורואין אותן האומות ומתמיהות על גדולתי ואומרות מי זאת כלומר כמה גדול' היא זאת העולה מן המדבר וגומר כתימרות עשן גבוה וזקוף כתמר עכ"ל, ובביאור הגר"א כתב שזהו גדולתו של ישראל שראו השכינה שוכנת בתוכנו ואומרים אין זה אלא אלקות שראו בנו גדולה נוראה של אלקים בתוכינו.

ונראה שאחר שזכינו להשראת השכינה בתוכינו היה גם כן המראה הזה של מי זאת עולה מן המדבר מתרפקת על דודה שהאהבה של כלל ישראל לאבינו שבשמים היה מתרפקת על דודה באהבה גדולה ובחבה יתירה.

ונראה שכלל ישראל אחר הימים הקדושים שהקב"ה הביאנו בצל כנפיו יתברך הכניסנו לימי האלול ור"ה ויוה"כ וחג הסוכות שעליו נאמר בקרא מקימי מעפר דל מאשפות ירים אביון להושיבי עם נדיבים שהוא על כנסת ישראל

לע"נ ר' יעקב צבי ז"ל בן יבדלחט"א ר' שלמה נחמיה שליט"א

לעילוי נשמת היקר יקרים ר' יוסף בן סטי ז"ל שהיה מאיר פניו לכל אדם נלב"ע ליל שבת א' דר"ה תשפ"א • יחי זכרו ברוך